

Komisie Zastupiteľstva Bratislavského samosprávneho kraja

Materiál na rokovania komisií Zastupiteľstva
Bratislavského samosprávneho kraja

PRACOVNÝ NÁVRH

Návrh

**Koncepcie rozvoja sociálnych služieb pre ľudí s mentálnym postihnutím
v kompetencii Bratislavského samosprávneho kraja na roky 2019 - 2021**

Materiál bude prerokovaný v nasledovných komisiách:

Finančná komisia
Komisia zdravotníctva a sociálnych vecí

Zodpovední:

RNDr. Ing. Marián Viskupič
riaditeľ
Úradu Bratislavského samosprávneho kraja

PhDr. Marica Šiková
riaditeľka Odboru sociálnych vecí
Úradu Bratislavského samosprávneho kraja

Spracovatelia:

PhDr. Marica Šiková, vedúca oddelenia registrácie a financovania sociálnych služieb
PhDr. Jana Matulová, vedúca oddelenia sociálnej pomoci
Mgr. Ivan Sokola PhD., referent oddelenia sociálnej pomoci
PhDr. Júlia Haviarová, referentka oddelenia registrácie a financovania sociálnych služieb

Bratislava
máj 2019

N á v r h u z n e s e n i a

UZNESENIE č. .../2019

zo dňa 14. 06. 2019

Zastupiteľstvo Bratislavského samosprávneho kraja po prerokovaní materiálu

s c h v a ľ u j e

Koncepciu rozvoja sociálnych služieb pre ľudí s mentálnym postihnutím v kompetencii Bratislavského samosprávneho kraja na roky 2019 - 2021.

Dôvodová správa

Kompetencie v oblasti zabezpečovania poskytovania sociálnych služieb patria medzi najdôležitejšie kompetencie Bratislavského samosprávneho kraja (ďalej aj „BSK“) vo vzťahu k jeho obyvateľom. Na plnenie týchto kompetencií vynakladá BSK každoročne významnú časť svojho rozpočtu. Rovnako dôležitou kompetenciou BSK je aj rozvoj sociálnych služieb a jeho plánovanie.

Dôvodom pre spracovanie predkladaného materiálu „Konceptia rozvoja sociálnych služieb pre ľudí s mentálnym postihnutím v kompetencii Bratislavského samosprávneho kraja na roky 2019 – 2021“ (ďalej aj ako „Konceptia“) je skutočnosť, že Zastupiteľstvo BSK schválilo na rokovaní dňa 14.12.2018 „Konceptiu rozvoja sociálnych služieb v kompetencii Bratislavského samosprávneho kraja na roky 2018 – 2023“, v ktorej je uvedené, že vo vzťahu k rozvoju sociálnych služieb pre ľudí s mentálnym postihnutím bude zo strany BSK spracovaný samostatný koncepčný materiál.

Východiskom pre spracovanie Konceptie je skutočnosť, že v roku 2017 Úrad splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti (ďalej aj ako „Úrad splnomocnenca vlády SR“), BSK a Združenie na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím v Slovenskej republike (ďalej aj ako „ZPMPvSR“) podpísali memorandum o spolupráci pri príprave, realizácii a vyhodnotení národného projektu Úradu splnomocnenca vlády SR „Podpora partnerstva a dialógu medzi verejnou správou, občanmi a mimovládnyimi neziskovými organizáciami na národnej, regionálnej a lokálnej úrovni v oblasti participatívnej tvorby verejných politík“. V rámci tohto národného projektu bol spustený pilotný projekt s názvom „Poskytovanie sociálnej pomoci ľuďom s mentálnym postihnutím a ich rodinám“, ktorý je financovaný prostredníctvom štrukturálnych fondov a Operačného programu Efektívna verejná správa. Ambíciou projektu bolo vytvoriť nástroj na presadzovanie politík v oblasti sociálnych služieb na konkrétnu cieľovú skupinu – ľudí s mentálnym postihnutím a ich rodiny na území BSK.

Výsledkom spolupráce medzi Úradom splnomocnenca vlády SR, BSK a ZPMPvSR je Konceptia rozvoja sociálnych služieb pre ľudí s mentálnym postihnutím v kompetencii Bratislavského samosprávneho kraja na roky 2019 – 2021. Konceptia reflektuje súčasnú situáciu poskytovania sociálnych služieb pre ľudí s mentálnym postihnutím v regióne BSK a je jedným z nástrojov na plánovanie rozvoja sociálnych služieb pre občanov s mentálnym postihnutím v kompetencii BSK v nasledujúcom období. Hlavným cieľom Konceptie je nájsť spôsob, ako zavádzať dostupné služby pre ľudí s mentálnym postihnutím a ich rodiny, podporovať funkčnosť rodiny, či dosiahnuť maximálnu možnú mieru samostatnosti a nezávislosti ľudí s mentálnym postihnutím.

Konceptia je vypracovaná v súlade s medzinárodnými záväznými dokumentmi a v súlade so zákonom č. 448/2008 Z.z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov.

Predkladaný materiál poskytuje:

- v časti A** Úvodné informácie o východiskách spracovania Konceptie.
- v časti B** Informácie o východiskách pre plánovanie rozvoja sociálnych služieb v kompetencii BSK pre ľudí s mentálnym postihnutím (analyzuje súčasný stav siete sociálnych služieb v kompetencii BSK pre ľudí s mentálnym postihnutím a ich rodiny).
- v časti C** Informácie o prioritách a cieľoch rozvoja sociálnych služieb v kompetencii BSK pre ľudí s mentálnym postihnutím a ich rodiny na obdobie rokov 2019-2021, vrátane spôsobu vyhodnocovania plnenia cieľov a opatrení.

BRATISLAVSKÝ
SAMOSPRÁVNÝ KRAJ

NAJLEPŠIE MIESTO PRE ŽIVOT

Koncepcia rozvoja sociálnych služieb pre ľudí s mentálnym postihnutím v kompetencii Bratislavského samosprávneho kraja na roky 2019 - 2021

Obsah

A.	Úvod	2
B.	Východiská pre plánovanie rozvoja sociálnych služieb v kompetencii BSK pre ľudí s mentálnym postihnutím a ich rodiny	3
B.1.	Súčasný stav siete sociálnych služieb v kompetencii BSK pre ľudí s mentálnym postihnutím a ich rodiny.....	3
B.1.1.	Domov sociálnych služieb	3
B.1.2.	Rehabilitačné stredisko	4
B.1.3.	Zariadenie podporovaného bývania	5
B.1.4.	Služba včasnej intervencie	5
B.1.5.	Špecializované sociálne poradenstvo.....	6
B.2.	Prieskum potrieb ľudí s mentálnym postihnutím a ich rodín	6
B.2.1.	Cieľ a spôsob realizácie prieskumu	6
B.2.2.	Charakteristika prieskumnej vzorky	7
B.2.3.	Interpretácia výstupov prieskumu vo vzťahu k sociálnym službám v kompetencii BSK..	8
	Veková kategória 0 až 6 rokov	8
	Veková kategória 6 až 26 rokov	9
	Veková kategória 26 až 50 rokov	9
	Veková kategória nad 50 rokov.....	11
C.	Priority a ciele rozvoja sociálnych služieb v kompetencii BSK pre ľudí s mentálnym postihnutím a ich rodiny na obdobie rokov 2019 - 2021	12
C.1.	Podpora informovanosti ľudí s mentálnym postihnutím a ich rodín.....	12
C.2.	Podpora rozvoja sociálnych služieb pre ľudí s mentálnym postihnutím a ich rodiny.....	12
C.3.	Podpora zlepšovania životných podmienok prijímateľov sociálnych služieb s mentálnym postihnutím v zariadeniach sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK	13
C.4.	Podpora iniciatív zameraných na zlepšenie životných podmienok a spoločenského uplatnenia sa ľudí s mentálnym postihnutím a ich rodín v oblastiach nespádajúcich do kompetencie BSK	14
C.5.	Spôsob vyhodnocovania plnenia cieľov a opatrení	14
C.6.	Finančné zdroje na realizáciu plnenia cieľov a opatrení.....	14
D.	Záver.....	15
E.	Zoznamy	16
E.1.	Zoznam použitých skratiek	16
E.2.	Zoznam spracovateľov	16

A. Úvod

Zastupiteľstvo Bratislavského samosprávneho kraja schválilo na rokovaní dňa 14.12.2018 Koncepciu rozvoja sociálnych služieb v kompetencii Bratislavského samosprávneho kraja na roky 2018 - 2023. Dokument pomenúva stav siete poskytovaných sociálnych služieb v kompetencii Bratislavského samosprávneho kraja (ďalej aj „BSK“) a obsahuje analýzu možností a nástrojov rozvoja sociálnych služieb pre vybrané cieľové skupiny osôb so zdravotným postihnutím. V časti zameranej na rozvoj sociálnych služieb pre ľudí s mentálnym postihnutím poukazuje na skutočnosť, že vo vzťahu k rozvoju týchto služieb bude zo strany BSK spracovaný samostatný koncepčný materiál: **Koncepcia rozvoja sociálnych služieb pre ľudí s mentálnym postihnutím v kompetencii Bratislavského samosprávneho kraja**.

Koncepcia rozvoja sociálnych služieb pre ľudí s mentálnym postihnutím v kompetencii Bratislavského samosprávneho kraja (ďalej aj „Koncepcia“) je výstupom spolupráce BSK so Združením na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím v Slovenskej republike a Úradom splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rozvoj občianskej spoločnosti na projekte s názvom „Poskytovanie sociálnej pomoci ľuďom s mentálnym postihnutím a ich rodinám“ v rámci pilotnej schémy Národného projektu „Podpora partnerstva a dialógu v oblasti participatívnej tvorby verejných politík“.

Projekt bol zameraný na mapovanie a analýzu potrieb ľudí s mentálnym postihnutím a ich rodín vo viacerých oblastiach ich života, medzi nimi aj v oblasti sociálnych služieb. Nakoľko BSK v rámci svojich kompetencií zabezpečuje poskytovanie sociálnych služieb aj pre ľudí s mentálnym postihnutím, spolupráca na tomto projekte predstavovala pre BSK jedinečnú príležitosť.

Zástupcovia Odboru sociálnych vecí Úradu BSK sa zúčastnili väčšiny stretnutí s rodinami osôb s mentálnym postihnutím a aktívne sa podieľali na facilitovaní skupinových rozhovorov. Bola to veľmi dôležitá priama skúsenosť, vďaka ktorej z projektu získané výstupy a analýzy nepredstavujú len súbor dát, ale komplexný obraz o potrebách ľudí s mentálnym postihnutím a ich rodín.

Výnimočnosť Koncepcie spočíva v tom, že do jej spracovania boli primárne zapojení tí, ktorých sa Koncepcia najviac týka: ľudia s mentálnym postihnutím a ich rodiny. Vnímate to ako kľúčový predpoklad naplnenia toho, aby Koncepcia vychádzala z ich reálnych potrieb a reflektovala ich.

B. Východiská pre plánovanie rozvoja sociálnych služieb v kompetencii BSK pre ľudí s mentálnym postihnutím a ich rodiny

B.1. Súčasný stav siete sociálnych služieb v kompetencii BSK pre ľudí s mentálnym postihnutím a ich rodiny

Sieť sociálnych služieb v kompetencii a regióne BSK pre ľudí s mentálnym postihnutím (osoby s ochorením z rozsahu diagnóz F70 - F79 podľa 10. revízie Medzinárodnej klasifikácie chorôb) a ich rodiny zahŕňa nasledovné druhy sociálnych služieb:

1. domov sociálnych služieb,
2. rehabilitačné stredisko,
3. zariadenie podporovaného bývania,
4. služba včasnej intervencie,
5. špecializované sociálne poradenstvo.

Nakoľko vymedzenie cieľovej skupiny poskytovania sociálnej služby v špecializovanom zariadení podľa zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o sociálnych službách“) nezahŕňa mentálne postihnutie ako primárnu diagnózu, táto sociálna služba nie je zahrnutá do analýzy siete existujúcich sociálnych služieb pre ľudí s mentálnym postihnutím.

B.1.1. Domov sociálnych služieb

Podľa § 38 zákona o sociálnych službách sa v domove sociálnych služieb poskytuje pomoc pri odkázanosti na pomoc inej fyzickej osoby, sociálne poradenstvo, sociálna rehabilitácia, ubytovanie, stravovanie, upratovanie, pranie, žehlenie a údržba bielizne a šatstva a osobné vybavenie. Pri poskytovaní tohto druhu sociálnej služby sa zabezpečuje rozvoj pracovných zručností, záujmová činnosť a utvárajú sa podmienky na vzdelávanie a úschovu cenných vecí. Ak sa v domove sociálnych služieb poskytuje sociálna služba deťom, poskytuje sa im výchova.

V Registri poskytovateľov sociálnych služieb bolo k 31.3.2019 zapísaných 13 poskytovateľov sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK (ďalej aj ako „poskytovatelia v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK“), ktorí poskytujú sociálnu službu v domove sociálnych služieb a vymedzenie cieľovej skupiny im umožňuje poskytovať túto sociálnu službu aj ľuďom s mentálnym postihnutím. Sociálna služba v domove sociálnych služieb môže byť podľa vymedzenia cieľovej skupiny v prípade 8 poskytovateľov poskytovaná aj deťom, 5 poskytovateľov túto sociálnu službu podľa vymedzenia cieľovej skupiny poskytuje iba plnoletým prijímateľom sociálnych služieb.

Tabuľka č. 1: Počet miest v domovoch sociálnych služieb, ktorých vymedzenie cieľovej skupiny umožňuje poskytovať sociálnu službu ľuďom s mentálnym postihnutím, v členení podľa formy a okresu - poskytovatelia v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK

	Bratislava I-V	Malacky	Pezinok	Senec	Počet miest celkom
DSS AF	222	0	12	0	234
DSS TF	101	0	8	0	109
DSS CF	90	178	194	0	462
Celkom	413	178	214	0	805

Medzi neverejnými poskytovateľmi sociálnych služieb (ďalej aj ako „neverejní poskytovatelia“) bolo v Registri poskytovateľov sociálnych služieb k 31.3.2019 zapísaných 14 poskytovateľov sociálnych služieb, ktorí v regióne BSK poskytujú sociálnu službu v domove sociálnych služieb a vymedzenie cieľovej skupiny im umožňuje poskytovať túto sociálnu službu aj ľuďom s mentálnym postihnutím. Sociálne služby môžu byť podľa vymedzenia cieľovej skupiny v prípade 7 poskytovateľov poskytované aj deťom, 7 poskytovateľov túto sociálnu službu podľa vymedzenia cieľovej skupiny poskytuje iba plnoletým prijímateľom sociálnych služieb.

Tabuľka č. 2: Počet miest v domovoch sociálnych služieb, ktorých vymedzenie cieľovej skupiny umožňuje poskytovať sociálnu službu ľuďom s mentálnym postihnutím, v členení podľa formy a okresu - neverejní poskytovatelia

	Bratislava I-V	Malacky	Pezinok	Senec	Počet miest celkom
DSS AF	61	0	0	28	89
DSS TF	0	0	0	0	0
DSS CF	66	6	32	67	171
Celkom	127	6	32	95	260

V regióne BSK poskytuje sociálnu službu v domove sociálnych služieb celoročnou pobytovou formou aj 1 obec v okrese Pezinok (11 miest) a 1 verejný poskytovateľ sociálnej služby založený obcou v okrese Bratislava IV (1 miesto).

B.1.2. Rehabilitačné stredisko

Podľa § 37 zákona o sociálnych službách sa v rehabilitačnom stredisku poskytuje sociálna rehabilitácia, sociálne poradenstvo, pomoc pri odkázanosti na pomoc inej fyzickej osoby, ubytovanie, stravovanie, pranie, upratovanie, žehlenie a údržba bielizne a šatstva. Ak sa v rehabilitačnom stredisku poskytuje ambulantná sociálna služba, zariadenie nie je povinné poskytovať stravovanie, ubytovanie, pranie, žehlenie a údržbu bielizne a šatstva.

Sociálnu službu v rehabilitačnom stredisku podľa údajov v Registri poskytovateľov sociálnych služieb k 31.3.2019 poskytujú 2 poskytovatelia sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK, pričom vymedzenie cieľovej skupiny umožňuje poskytovať túto sociálnu službu aj ľuďom s mentálnym postihnutím. Sociálna služba v rehabilitačnom stredisku môže byť podľa vymedzenia cieľovej skupiny v prípade oboch poskytovateľov poskytovaná aj deťom, v jednom prípade je táto sociálna služba poskytovaná najdlhšie do 35 rokov veku prijímateľa.

Tabuľka č. 3: Počet miest v rehabilitačných strediskách, ktorých vymedzenie cieľovej skupiny umožňuje poskytovať sociálnu službu ľuďom s mentálnym postihnutím, v členení podľa formy a okresu - poskytovatelia v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK

	Bratislava I-V	Malacky	Pezinok	Senec	Počet miest celkom
RS AF	77	0	0	0	77
RS TF	23	0	0	0	23
RS CF	2	0	0	0	2
Celkom	102	0	0	0	102

7 neverejných poskytovateľov podľa údajov v Registri poskytovateľov sociálnych služieb k 31.3.2019 poskytuje v regióne BSK sociálnu službu v rehabilitačnom stredisku a vymedzenie cieľovej

skupiny im umožňuje poskytovať túto sociálnu službu aj ľuďom s mentálnym postihnutím. Títo poskytovatelia poskytujú sociálnu službu v rehabilitačnom stredisku ambulantnou formou.

Tabuľka č. 4: Počet miest v rehabilitačných strediskách, ktorých vymedzenie cieľovej skupiny umožňuje poskytovať sociálnu službu ľuďom s mentálnym postihnutím, v členení podľa formy a okresu - neverejní poskytovatelia

	Bratislava I-V	Malacky	Pezinok	Senec	Počet miest celkom
RS AF	56	37	9	0	102
RS TF	0	0	0	0	0
RS CF	0	0	0	0	0
Celkom	56	37	9	0	102

B.1.3. Zariadenie podporovaného bývania

Podľa § 34 zákona o sociálnych službách sa v zariadení podporovaného bývania poskytuje ubytovanie, sociálne poradenstvo, pomoc pri uplatňovaní práv a právom chránených záujmov a vykonáva sa sociálna rehabilitácia. Pri poskytovaní tohto druhu sociálnej služby sa utvárajú podmienky na prípravu stravy, upratovanie, pranie, žehlenie a údržbu bielizne a šatstva.

V Registri poskytovateľov sociálnych služieb boli k 31.3.2019 zapísaní 3 poskytovatelia sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK, ktorí poskytujú sociálnu službu v zariadení podporovaného bývania a vymedzenie cieľovej skupiny im umožňuje poskytovať túto sociálnu službu aj ľuďom s mentálnym postihnutím.

Tabuľka č. 5: Počet miest v zariadeniach podporovaného bývania, ktorých vymedzenie cieľovej skupiny umožňuje poskytovať sociálnu službu ľuďom s mentálnym postihnutím, v členení podľa okresu - poskytovatelia v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK

	Bratislava I-V	Malacky	Pezinok	Senec	Počet miest celkom
ZPB	24	0	8	0	32

2 neverejní poskytovatelia podľa údajov v Registri poskytovateľov sociálnych služieb k 31.3.2019 poskytujú v regióne BSK sociálnu službu v zariadení podporovaného bývania a vymedzenie cieľovej skupiny im umožňuje poskytovať túto sociálnu službu aj ľuďom s mentálnym postihnutím.

Tabuľka č. 6: Počet miest v zariadeniach podporovaného bývania, ktorých vymedzenie cieľovej skupiny umožňuje poskytovať sociálnu službu ľuďom s mentálnym postihnutím, v členení podľa okresu - neverejní poskytovatelia

	Bratislava I-V	Malacky	Pezinok	Senec	Počet miest celkom
ZPB	8	7	0	0	15

B.1.4. Služba včasnej intervencie

Podľa § 33 zákona o sociálnych službách sa služba včasnej intervencie poskytuje dieťaťu do siedmich rokov jeho veku, ak je jeho vývoj ohrozený z dôvodu zdravotného postihnutia a rodine tohto dieťaťa. V rámci služby včasnej intervencie sa poskytuje špecializované sociálne poradenstvo, sociálna rehabilitácia a vykonáva sa stimulácia komplexného vývinu dieťaťa so zdravotným postihnutím, preventívna aktivita a komunitná rehabilitácia.

Službu včasnej intervencie podľa údajov v Registri poskytovateľov sociálnych služieb k 31.3.2019 poskytuje 1 poskytovateľ sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK, a to terénnou formou (na území BSK) aj ambulantnou formou (Bratislava) a 2 neverejní poskytovatelia terénnou formou (na území BSK) aj ambulantnou formou (Bratislava) a 1 neverejný poskytovateľ terénnou formou (na území BSK).

B.1.5. Špecializované sociálne poradenstvo

Podľa § 19 zákona o sociálnych službách je špecializované sociálne poradenstvo odborná činnosť, zameraná na pomoc fyzickej osobe v nepriaznivej sociálnej situácii. Jeho predmetom je zistenie príčin vzniku, charakteru a rozsahu problémov fyzickej osoby, rodiny alebo komunity a poskytnutie im konkrétnej odbornej pomoci.

V Registri poskytovateľov sociálnych služieb je k 31.3.2019 zapísaných 6 poskytovateľov špecializovaného sociálneho poradenstva v regióne BSK, ktorých vymedzenie cieľovej skupiny umožňuje poskytovať túto sociálnu službu aj ľuďom s mentálnym postihnutím. 2 poskytovatelia poskytujú túto službu ambulantnou formou (Bratislava, Senec) aj terénnou formou (na území BSK), 4 poskytovatelia túto službu poskytujú len ambulantnou formou (Bratislava, Senec).

B.2. Prieskum potrieb ľudí s mentálnym postihnutím a ich rodín

B.2.1. Cieľ a spôsob realizácie prieskumu

Cieľom prieskumu bolo zistiť, aké sú potreby ľudí s mentálnym postihnutím a ich rodín. Vychádzajúc zo skúsenosti, že potreby človeka a rodiny sa menia v čase, potreby boli skúmané v rámci týchto vekových kategórií:

- 0-6 rokov (rané detstvo)
- 6-26 rokov (školský vek a mladá dospelosť)
- 26-50 rokov (stredná dospelosť)
- 50 a viac rokov (seniorský vek).

Toto rozdelenie umožnilo reflektovať potreby odrážajúce špecifiká jednotlivých období vo vzťahu k veku osoby s mentálnym postihnutím a vo vzťahu k meniacej sa rodinnej situácii rodín s členom s mentálnym postihnutím.

Na realizáciu prieskumu boli použité tri spôsoby získavania dát:

1. Skupinové rozhovory s rodičmi občanov s mentálnym postihnutím

Skupinové rozhovory s rodičmi osôb s mentálnym postihnutím boli zamerané na identifikáciu potrieb rodín v jednotlivých vekových obdobiach ich detí. Tematický záber potrieb bol široký a zahŕňal potreby vo viacerých oblastiach, ako napríklad zdravotná starostlivosť, vzdelávanie, bývanie, sociálne služby, pracovné uplatnenie a rodinný život. Skupinové rozhovory (maximálne 10 účastníkov v jednej skupine) boli vedené dvomi facilitátormi, ktorí diskusiu usmerňovali a podporovali. Skupiny boli väčšinou zmiešané, zúčastňovali sa ich rodičia mladších detí, starších detí i dospelých, pričom prevládali rodičia dospelých osôb s mentálnym postihnutím. Nižšia účasť rodičov malých detí bola pravdepodobne

spôsobená obmedzeniami rodičov malých detí, ktoré vychádzajú z potreby starostlivosti o malé dieťa a ťažkostí pri zabezpečovaní opatery dieťaťa počas participácie rodiča na prieskume potrieb. Rodičia malých detí tak volili skôr dotazníkovú formu prieskumu.

Uskutočnilo sa celkom 10 stretnutí vo viacerých mestách v regióne BSK. V Bratislave sa uskutočnilo 5 stretnutí (vždy v inej mestskej časti), v Pezinku, Modre, Senci, Stupave a Malackách sa uskutočnilo po jednom stretnutí.

2. Dotazník

Dotazník pre rodičov osôb s mentálnym postihnutím obsahoval 25 otázok a zahŕňal nasledujúce oblasti: všeobecné informácie (vek dieťaťa, vek rodičov, druh postihnutia dieťaťa a základné informácie o dieťati a domácnosti), oblasť sociálnych služieb (informovanosť, využívanie a záujem o využívanie jednotlivých druhov sociálnych služieb), odľahčovacie služby (informovanosť, využívanie a záujem o využívanie tejto služby), oblasť kompenzácií ťažkého zdravotného postihnutia (informovanosť a rozsah priznania jednotlivých kompenzácií) a oblasť osobnej asistencie (miera využívania osobnej asistencie). Výhodou dotazníkového prieskumu bola jeho ľahká prístupnosť a jednoduchosť vyplnenia, nakoľko bol dostupný v papierovej aj elektronickej podobe a bol tak preferovaným a dostupným spôsobom participácie pre rodičov menších detí (raný a predškolský vek) na prieskume.

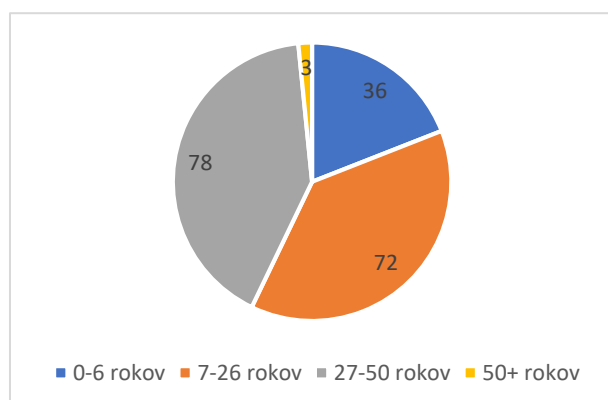
3. Štruktúrované rozhovory

Rozhovory sa zameriavali na 8 kľúčových oblastí v živote dospelých osôb s mentálnym postihnutím (zamestnanie, bývanie, sociálne služby, financie, partnerstvo a rodičovstvo, cestovanie a pohyb, voľný čas, vzdelávanie), ktoré majú svoje ukotvenie aj v Dohovore OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím. Interviewujúci kládol otázky tak, aby sa prispôbil možnostiam a schopnostiam respondenta. V prípade potreby otázky zopakoval, preformuloval a doplnil. Metóda rozhovoru umožnila získať interviewujúcemu relevantné informácie o potrebách ľudí s mentálnym postihnutím. Získané dáta boli spracovávané kvantitatívne i kvalitatívne.

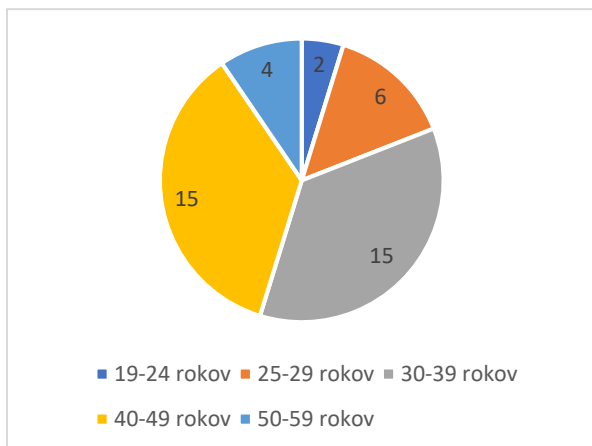
B.2.2. Charakteristika prieskumnej vzorky

Skupinových rozhovorov s rodičmi osôb s mentálnym postihnutím sa zúčastnilo celkom 120 respondentov, pričom ich vek nebol predmetom zisťovania.

Dotazníkového prieskumu pre rodičov detí a dospelých s mentálnym postihnutím sa zúčastnilo 189 respondentov, z toho bolo 36 rodičov detí vo veku 0-6 rokov, 72 rodičov detí vo veku 7-26 rokov, 78 rodičov dospelých detí vo veku 27-50 rokov a traja rodičia dospelých detí vo veku nad 50 rokov.

Štruktúrovaných rozhovorov s osobami s mentálnym postihnutím sa zúčastnilo celkom 42 dospelých osôb s mentálnym postihnutím, z toho boli dvaja respondenti vo veku 19-24 rokov, šiesti respondenti vo veku 25-29 rokov, pätnásť respondenti vo veku 30-39 rokov, pätnásť respondenti vo veku 40-49 rokov a štyria respondenti vo veku 50-59 rokov.

B.2.3. Interpretácia výstupov prieskumu vo vzťahu k sociálnym službám v kompetencii BSK

Veková kategória 0 až 6 rokov

Potreba dieťaťa v oblasti podpory jeho komplexného vývinu v tomto vekovom období je dostupnosť a koordinácia odborných intervencií. Tieto intervencie (napríklad špeciálnopedagogické, výchovné, psychologické, alebo liečebno-rehabilitačné) sú dieťaťu poskytované naprieč rezortmi (sociálnym, zdravotným, vzdelávacím) a je preto dôležité, aby boli koordinované.

Najdôležitejšou potrebou rodín detí s mentálnym postihnutím v tomto veku je mať dostatok informácií. Rodiny identifikovali potrebu informovanosti o dostupných odborných intervenciách pre svoje dieťa, potrebu poradenstva v oblasti zaradenia do systému predškolského vzdelávania, poradenstva v oblasti rodinného života a rodičovských zručností a potrebu poradenstva v oblasti kompenzácií ťažkého zdravotného postihnutia a v oblasti sociálnych služieb.

V oblasti vzdelávania formulovali rodiny potrebu zapojenia dieťaťa do inkluzívnej predškolskej starostlivosti v zariadeniach starostlivosti o deti do 3 rokov veku dieťaťa (jasliach) a materských školách, prípadne potrebu využívania ambulantných sociálnych služieb s cieľom, aby ich deti vyrastali v kolektíve, socializovali sa a rozvíjali rovesnícke vzťahy.

V oblasti podpory zvládania každodenných a záťažových situácií pomenovali rodiny potrebu odľahčenia od starostlivosti o dieťa s mentálnym postihnutím za účelom vlastnej psychohygieny, rozvoja partnerského vzťahu, vytvorenia priestoru na zotavenie z vlastného ochorenia, podpory kontaktu so súrodencami dieťaťa, ako aj za účelom riešenia krízových situácií.

V oblasti neformálnej podpory identifikovali rodiny potrebu kontaktu s inými rodičmi detí s mentálnym postihnutím s cieľom zdieľania skúseností a poskytovania vzájomnej podpory.

Veková kategória 6 až 26 rokov

Kľúčovými oblasťami (platnými univerzálny, bez ohľadu na prítomnosť zdravotného postihnutia) sú v tomto vekovom období vzdelávanie a príprava na samostatný život.

V oblasti vzdelávania formulovali respondenti s mentálnym postihnutím potrebu súvisiacu s neskoršou možnosťou uplatnenia sa na trhu práce: potrebu, aby dostupné učebné odbory a profil ich absolventov reflektovali súčasné požiadavky trhu práce.

Potreby rodín v oblasti vzdelávania sú: potreba kvalitného vzdelávacieho procesu a zabezpečenia primeranej individuálnej podpory ich dieťaťa v škole, rozšírenie možností využívať služby školského klubu a potreba dostupnosti krúžkov v základných školách a základných umeleckých školách, prispôbených potrebám detí s mentálnym postihnutím. V prípade, ak zdravotný stav neumožňoval vzdelávanie po ukončení povinnej školskej dochádzky v školách, rodiny formulovali potrebu zabezpečiť ďalší rozvoj zručností a schopností ich dieťaťa zo strany poskytovateľov sociálnych služieb.

V oblasti samostatného života prieskum poukázal na nízke povedomie respondentov s mentálnym postihnutím o oblastiach, z ktorých sa samostatný život skladá (zamestnanie, bývanie, partnerské vzťahy a sexualita, cestovanie a mobilita, trávenie voľného času, samostatné rozhodovanie, a hospodárenie s finančnými prostriedkami), na nedostatok príležitostí na ich rozvoj vo svojom vlastnom živote a na neurčitost' v ambíciách na dosiahnutie samostatnosti v týchto oblastiach.

Potrebou rodín v oblasti samostatného života je podľa prieskumu viac rozvíjať praktické zručnosti, samostatnosť, sebaobsluhu a všeobecný rozhľad ich detí. Naplnenie tejto potreby očakávajú od škôl a zariadení sociálnych služieb. Vo výpovediach respondentov sa objavila potreba pocitu bezpečia svojich detí a ich ochrany pred zneužitím.

V oblasti podpory zvládania každodenných a záťažových situácií pomenovali rodiny potrebu odľahčenia od starostlivosti o dieťa s mentálnym postihnutím za účelom vlastnej psychohygieny, rozvoja partnerského vzťahu, vytvorenia priestoru na zotavenie z vlastného ochorenia, podpory kontaktu so súrodencami dieťaťa, ako aj za účelom riešenia krízových situácií.

Veková kategória 26 až 50 rokov

Medzi dôležité súčasti života ľudí bez zdravotného postihnutia v tomto veku patrí zamestnanie, bývanie, hospodárenie s finančnými prostriedkami, trávenie voľného času, partnerský život a rodičovstvo. Tieto oblasti boli preto zahrnuté aj do prieskumu potrieb ľudí s mentálnym postihnutím.

V oblasti pracovného uplatnenia vyjadrila záujem zamestnať sa väčšina respondentov s mentálnym postihnutím, ktorí v súčasnosti nepracujú, čo bolo vyhodnotené ako potreba mať prácu. Ako prekážky pre jej dosiahnutie respondenti pomenovali zdravotný stav, nedostatok vhodných pracovných miest, nedostatok skúseností, potrebu pracovného asistenta, nedostatočné vzdelanie a neuplatniteľnosť na trhu práce s vyštudovaným odborom.

Potrebou rodín vyjadrenou v prieskume bolo sprostredkovať svojmu dospelému dieťaťu program počas dňa v snahe vyhnúť sa jeho tráveniu v domácom prostredí bez podnetov. V ideálnom prípade prácou, pokiaľ sa to z rôznych dôvodov nedarí, tak v zariadení sociálnych služieb.

V oblasti bývania a zlepšenia podmienok bývania vyjadrili respondenti s mentálnym postihnutím najčastejšie želanie bývať vo vlastnom byte, bývať sám vo vlastnej izbe, bývať v zariadení podporovaného bývania, prípadne realizovať bezbariérové úpravy bytu. Uvedené bolo vyhodnotené ako vyjadrenie potreby zvýšenia samostatnosti zmenou charakteru bývania a potreby zvýšenia miery súkromia v existujúcich formách bývania.

Potrebou rodín v oblasti bývania svojich dospelých detí s mentálnym postihnutím bolo zabezpečiť im bývanie v čase, keď im nebudú schopné poskytovať starostlivosť. Rodiny potrebujú bývanie svojho dospelého dieťaťa s mentálnym postihnutím vyriešiť spôsobom, ktorý vnímajú ako bezpečný a predstavuje pre rodinu istotu a stabilitu. Riešenia, ktoré prinášajú istotu rodičom, často limitujú príležitosti na rozvoj samostatnosti ich dospelého dieťaťa a na jeho zapojenie sa do života komunity.

V oblasti hospodárenia s finančnými prostriedkami formulovali respondenti s mentálnym postihnutím potrebu pomoci pri hospodárení s finančnými prostriedkami. Pre rozvoj ich samostatnosti v tejto oblasti je potrebné zvyšovanie povedomia občanov s mentálnym postihnutím o ich príjmoch a podpora rozvoja ich kompetencií v rozhodovaní o ich využívaní.

V oblasti trávenia voľného času respondenti s mentálnym postihnutím uviedli, že svoj voľný čas trávia pozeraním televízie, pri počítači, prechádzkami a výletmi. Takmer polovica respondentov (dospelé osoby) uviedla, že o ich voľnom čase rozhoduje niekto iný, najčastejšie zamestnanec zariadenia sociálnych služieb alebo rodič. Väčšia časť respondentov vyjadrila nespokojnosť s týmto stavom. Uvedené poukazuje na potrebu posilňovania kompetencií a schopností osôb s mentálnym postihnutím rozhodovať o trávení svojho voľného času, na potrebu uľahčenia prístupu k informáciám o možnostiach trávenia voľného času a na potrebu rozšírenia možností trávenia voľného času. V oblasti rozvoja možností trávenia voľného času boli formulované potreby väčšieho množstva finančných prostriedkov, väčšieho rozsahu osobnej asistencie a bezbariérové prostredie.

Viac ako polovica respondentov je schopná samostatne sa pohybovať a cestovať (napríklad v MHD). Tým, ktorí potrebujú pomoc, najviac pomáhajú rodičia a príbuzní, osobní asistenti a zamestnanci zariadení sociálnych služieb. Viac ako polovica dospelých respondentov s mentálnym postihnutím potrebuje súhlas inej osoby s pohybom, najčastejšie zo strany rodičov alebo zamestnancov zariadení sociálnych služieb. Približne polovica opýtaných, ktorí potrebujú súhlas s pohybom a cestovaním, je s týmto stavom nespokojná. Vzhľadom na uvedené bola v tejto kategórii identifikovaná potreba osôb s mentálnym postihnutím rozhodovať o svojom pohybe sám a potreba dostupnosti pomoci pri cestovaní a pohybe.

V oblasti partnerstva a rodičovstva bolo prieskumom zistené, že viac ako polovica respondentov nemá partnera. Najčastejšie je dôvodom nezáujem, v niekoľkých prípadoch je to tiež bránenie zo strany rodiny, vedomie vlastnej nesamostatnosti alebo nedostatok príležitostí. Časť respondentov sa k otázke nevedela vyjadriť. Z uvedeného vyplýva potreba umožnenia prístupu osôb s mentálnym postihnutím k informáciám o partnerstve a sexualite, rešpektovanie ich práva na partnerské vzťahy a podpora pri jeho uplatňovaní.

Viac ako polovica respondentov s mentálnym postihnutím nemala záujem mať vlastné dieťa. Tí, ktorí záujem mali, uviedli, že v starostlivosti o dieťa by potrebovali pomoc. Formulovali potrebu pomoci, týkajúcu sa starostlivosti o dieťa, peňažnú výpomoc, asistenciu, či pomoc v prípade zhoršenia zdravotného stavu.

V oblasti podpory zvládania každodenných a záťažových situácií pomenovali rodiny potrebu odľahčenia od starostlivosti o dieťa s mentálnym postihnutím za účelom riešenia krízových situácií a za účelom odpočinku s cieľom udržania vlastného fyzického a duševného zdravia a prevencie jeho zhoršenia.

Veková kategória nad 50 rokov

Potreby ľudí s mentálnym postihnutím vo veku nad 50 rokov sa výrazne nelíšia od potrieb identifikovaných vo vekovej kategórii 26-50 rokov. Zvyšujúcim sa vekom sa však menia spôsoby a možnosti ich napĺňania, nakoľko starnutie je v prípade ľudí s mentálnym alebo kombinovaným postihnutím spravidla sprevádzané významným znižovaním kognitívnych i telesných funkcií.

Rovnako ani potreby rodiny sa v tomto období významne nelíšia od predchádzajúceho obdobia. Z dôvodu vysokého veku rodičov sa stráca ich schopnosť starať sa o svoje dospelé dieťa a rolu starajúcich sa osôb často preberajú súrodenci a ich rodiny. Prieskum v tejto oblasti ukázal záujem rodičov zabezpečiť starostlivosť iným spôsobom, ako prenesením zodpovednosti na súrodencov a ich rodiny. V tomto období tak formulovali potrebu dostupnosti sociálnych služieb a informácií o nich.

C. Priority a ciele rozvoja sociálnych služieb v kompetencii BSK pre ľudí s mentálnym postihnutím a ich rodiny na obdobie rokov 2019 - 2021

C.1. Podpora informovanosti ľudí s mentálnym postihnutím a ich rodín

Cieľ:

Poskytnúť ľuďom s mentálnym postihnutím a ich rodinám prístup k prehľadným informáciám o možnostiach riešenia životných situácií a k poskytnutiu sociálneho poradenstva.

Opatrenia:

1. Zabezpečiť na web stránke BSK vytvorenie sekcie obsahujúcej prehľadné informácie o možnostiach riešenia životných situácií, v ktorých sa ľudia s mentálnym postihnutím a ich rodiny nachádzajú.

Termín: 12/2019

2. V spolupráci s obcami, verejnými a neverejnými poskytovateľmi sociálnych služieb v regióne BSK zabezpečiť poskytovanie sociálneho poradenstva pre ľudí s mentálnym postihnutím a ich rodiny v okresoch Bratislava, Malacky, Pezinok a Senec.

Termín: 2020-2021

3. Spracovanie informačného letáku a zabezpečenie jeho distribúcie do zdravotníckych zariadení, škôl a obcí v regióne BSK.

Termín: 2020-2021

C.2. Podpora rozvoja sociálnych služieb pre ľudí s mentálnym postihnutím a ich rodiny

Cieľ:

Rozšírenie siete sociálnych služieb pre ľudí s mentálnym postihnutím, ktoré podporujú rozvoj ich samostatnosti a rozšírenie siete sociálnych služieb, ktoré posilňujú schopnosť rodiny zvládať starostlivosť o člena s mentálnym postihnutím.

Opatrenia:

1. Rozšírenie kapacít a geografickej dostupnosti služby včasnej intervencie v spolupráci s verejnými a neverejnými poskytovateľmi sociálnych služieb v okresoch Malacky, Pezinok a Senec.

Termín: 2020-2021

2. Podpora poskytovania sociálnej rehabilitácie ako samostatnej odbornej činnosti pre ľudí s mentálnym postihnutím terénou alebo ambulantnou formou v spolupráci s verejnými a neverejnými poskytovateľmi sociálnych služieb v regióne BSK.

Termín: 2020-2021

3. Podpora poskytovania špecializovaného sociálneho poradenstva ako samostatnej odbornej činnosti pre ľudí s mentálnym postihnutím terénou alebo ambulantnou formou,

so zameraním na aktivizáciu a prípravu na zamestnanie v spolupráci s verejnými a neverejnými poskytovateľmi sociálnych služieb v regióne BSK.

Termín: 2020-2021

4. Rozširovanie siete komunitných a podporných sociálnych služieb (zariadenie podporovaného bývania, podpora samostatného bývania, rehabilitačné stredisko, sprostredkovanie osobnej asistencie) v závislosti od dopytu po týchto službách v spolupráci s verejnými a neverejnými poskytovateľmi sociálnych služieb v regióne BSK.

Termín: 2020-2021

5. Poskytovanie a priebežné vyhodnocovanie dopadu poskytovania krátkodobej a dlhodobej intervenčnej služby pre prijímateľov sociálnych služieb v zariadeniach sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK za účelom riešenia krízových situácií a za účelom udržania fyzického a duševného zdravia a prevencie jeho zhoršenia osôb, ktoré týmto prijímateľom poskytujú starostlivosť v rodinnom prostredí.

Termín: 2019-2021

C.3. Podpora zlepšovania životných podmienok prijímateľov sociálnych služieb s mentálnym postihnutím v zariadeniach sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK

Cieľ:

Zlepšenie životných podmienok a rozširovanie príležitostí na rozvoj samostatnosti a rozhodovania prijímateľov sociálnych služieb s mentálnym postihnutím v zariadeniach sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK.

Opatrenia:

1. Zlepšovanie podmienok ubytovania prijímateľov sociálnych služieb s mentálnym postihnutím vo vzťahu k ochrane ich súkromia.

Termín: 2019-2021

2. Zvýšenie podielu poskytovania sociálnej rehabilitácie na celkovom rozsahu odborných činností poskytovaných v zariadeniach sociálnych služieb.

Termín: 2020-2021

3. Zahrnutie posilňovania samostatnosti a vytvárania príležitostí na samostatné rozhodovanie prijímateľov sociálnej služby s mentálnym postihnutím do procesu individuálneho plánovania poskytovania sociálnej služby.

Termín: 2019-2021

4. Realizácia interného a externého vzdelávania zamestnancov zariadení sociálnych služieb v oblasti sociálnej rehabilitácie.

Termín: 2019-2021

C.4. Podpora iniciatív zameraných na zlepšenie životných podmienok a spoločenského uplatnenia sa ľudí s mentálnym postihnutím a ich rodín v oblastiach, ktoré nespádajú do kompetencie BSK

Cieľ:

Podieľať sa na advokácii prieskumom identifikovaných potrieb ľudí s mentálnym postihnutím a ich rodín v oblastiach, ktoré nespádajú do kompetencie BSK.

Opatrenia

1. Podpora legislatívnych zmien najmä v oblasti poskytovania odľahčovacej služby, poskytovania opatrovateľskej služby, v oblasti kompenzácií ťažkého zdravotného postihnutia a v oblasti dostupnosti zdravotnej starostlivosti prostredníctvom pripomienkovania a predkladania legislatívnych návrhov.

Termín: 2019-2021

2. Podpora rozširovania siete komunitných a podporných sociálnych služieb (denné centrum, opatrovateľská služba, odľahčovacia služba) v spolupráci s obcami a neverejnými poskytovateľmi v regióne BSK.

Termín: 2019-2021

3. Realizácia vzdelávacích seminárov pre odbornú a laickú verejnosť na témy partnerstva a sexuality ľudí s mentálnym postihnutím.

Termín: 2019-2021

4. Realizácia vzdelávacích seminárov v ľahko zrozumiteľnej podobe pre ľudí s mentálnym postihnutím.

Termín: 2019-2021

C.5. Spôsob vyhodnocovania plnenia cieľov a opatrení

Plnenie cieľov a opatrení stanovených v tejto Konceptii bude vyhodnocované každoročne a vyhodnotenie bude súčasťou Správy o stave zabezpečenia sociálnych služieb v kompetencii Bratislavského samosprávneho kraja za predmetný kalendárny rok.

C.6. Finančné zdroje na realizáciu plnenia cieľov a opatrení

BSK zabezpečí financovanie plnenia cieľov a opatrení v rámci svojich kompetencií stanovených zákonom o sociálnych službách a v súlade so schváleným rozpočtom BSK, prioritami Programového vyhlásenia BSK v sociálnej oblasti, Konceptiou rozvoja sociálnych služieb v kompetencii Bratislavského samosprávneho kraja na roky 2018-2023, v súlade s Akčným plánom Úradu BSK a z iných zdrojov financovania.

D. Záver

Táto koncepcia má ambíciu významne prispieť k zlepšeniu životných podmienok ľudí s mentálnym postihnutím a ich rodín v regióne BSK v oblasti sociálnych služieb, ktoré sú v kompetencii BSK. Sme presvedčení, že v nej navrhované opatrenia budú vhodnými a účinnými nástrojmi na dosiahnutie tohto cieľa.

Považujeme za dôležité upriamiť pozornosť na to, že koncepcia je výsledkom významného a v mnohom inovatívneho procesu. Procesu, v ktorom tím expertov vrátane zástupcov BSK počúval ľudí s mentálnym postihnutím hovoriť o tom, ako sa majú, s akými každodennými prekážkami sa stretávajú a predovšetkým o tom, čo potrebujú. Procesu, v ktorom boli tieto informácie a údaje základným východiskom pre tvorbu verejnej politiky. Sme presvedčení, že tento proces bude inšpiráciou pre tvorbu verejných politík aj v iných oblastiach a regiónoch.

Ďakujeme Združeniu na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím v Slovenskej republike a tímu expertov zapojených do projektu za ich skúsenosť a profesionálnu spoluprácu na projekte, ktorý vyústil do spracovania tejto koncepcie.

Ďakujeme Úradu splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rozvoj občianskej spoločnosti za presadzovanie a podporu myšlienky participatívnej tvorby verejných politík.

Predovšetkým ďakujeme občanom s mentálnym postihnutím a ich rodinám, ktorí participáciou na rozhovoroch a dotazníkovom prieskume prejavili veľkú dôveru v našu ambíciu spracovať koncepciu na základe ich skúseností a potrieb.

D. Zoznamy

D.1. Zoznam použitých skratiek

AF - ambulantná forma
BSK - Bratislavský samosprávny kraj
CF - celoročná pobytová forma
DSS - domov sociálnych služieb
RS - rehabilitačné stredisko
TF - týždenná pobytová forma
ZPB - zariadenie podporovaného bývania

D.2. Zoznam spracovateľov

Zamestnanci Odboru sociálnych vecí Úradu BSK:

Haviarová Júlia, PhDr.
Matulová Jana, PhDr.
Sokola Ivan, Mgr., PhD.
Šiková Marica, PhDr.
Šopová Michaela, Mgr.

Členovia pracovných skupín a spolupracujúce osoby:

Horanič Marián, Mgr.
Kolláriková Zuzana, Mgr.
Maková Ivana, Mgr.
Marendiak Juraj, Mgr.
Mišová Iveta, PhDr.
Nováková Stefi, PhDr.
Tomaško Mária, PhDr.
Vyberalová Ľubica, Mgr.